

Digitale Nieuwsbrief Stichting Kerkuilenwerkgroep Nederland

Nummer 14 - winter 2020-2021

Hoe hééft u het uit kunnen houden! Wachten op weer een nieuwe editie van de DNB. Maar u ziet: het is weer gelukt! Dankzij uw bijdragen konden weer zes pagina's gevuld worden met leuke en interessante artikelen. Dank daarvoor! Graag hadden wij de wintereditie voor kerst 2020 uitgebracht, maar het is ons helaas niet gelukt. In ieder geval heeft u met deze DNB een leuke start van een nieuw jaar. Veel leesplezier gewenst!

Wanneer gaan kerkuilen eieren leggen?

Van kerkuilen is bekend dat ze in de winter vaak al paren, het leggen van eieren volgt echter vaak veel later. Dit geldt natuurlijk voor al gepaarde uilen op de nestplaats. Een solitaire man zal eerst nog een vrouw moeten verleiden om haar een keuze te laten maken voor hem en zijn nestplaats.

Pas op het moment dat er gebalst wordt en de man de ijselijke baltskreten laat horen, wordt de paarband versterkt. De vrouw zal in deze periode eicellen gaan aanmaken en tegelijkertijd zal ze op haar beurt de partner aanmoedigen om prooien voor haar te gaan halen.

De paringen worden voordat het eerste ei wordt gelegd steeds frequenter en beide uilen/partners zijn dan vaak samen langer op de nestplaats. Kort voor het leggen van de eieren zal de vrouw de kast al niet meer verlaten. Ze is inmiddels zwaarder geworden en heeft een broedvlek gekregen. Tijdens het broeden zal de man moeten zorgen voor voedsel en alleen hij gaat dan op jacht.

Kerkuilen zijn in staat om jaarrond te broeden, als er maar voldoende voedsel beschikbaar is. Hormonaal lijkt er dus geen barrière te zijn die zou voorkomen dat er wordt gepaard in de winter. Zodra voedsel wel weer in voldoende mate aanwezig is, staan ze immers al in de 'startblokken'.

De paringen in de winter zullen weinig effect hebben op de daadwerkelijke voortplanting, maar dragen wel bij aan de sociale band tussen partners. Daarnaast zullen mannen met hoge frequentie willen paren om er zeker van te zijn dat zij de ouder worden van het legsel.

Voor zover bekend hebben uilen geen aanpassingen om sperma langdurig op te slaan in het lichaam van de vrouw, zoals bij andere vogels soms het geval is. In dat geval zouden winterparingen nog een functie voor later in het jaar kunnen hebben, maar dat lijkt onwaarschijnlijk.

In muizenrijke jaren zijn de legsels vaak groot: zeven eieren of meer. Normaal worden de eieren om de dag gelegd, maar als er dan tussentijds weinig prooien worden aangevoerd - bijvoorbeeld als gevolg van slecht weer - kunnen er meerdere dagen tussen gaan zitten. Tijdens een nestcontrole kunnen er dan behalve halfwassen jongen ook nog kleine jongen aanwezig zijn. Mocht een man tijdens het broeden overlijden - bijvoorbeeld een verkeersslachtoffer - dan zal de vrouw geen prooien en dus onvoldoende voedsel krijgen. Zo'n broedsel zal dan worden verlaten en mislukken.

Een praktijkvoorbeeld:

In de kerk van Eersel hangt een camera en op 24 februari 2017 bracht de man voor het eerst muizen voor de vrouw. Toen werd op 12 maart het eerste ei gelegd. In het seizoen 2018 waren er al paringen in november, echter de man bracht op 9 maart voor het eerst muizen en op 23 maart, na ongeveer twee weken (14- 18 dagen), werd het eerste ei gelegd.

Kerkuilen in de steenfabriek

In 2008 stopte de steenfabriek aan de Bloemenstraat in Milsbeek met het fabriceren van bakstenen. Sinds die tijd staat het complex leeg en geleidelijk raakte het meer en meer in verval door vernielingen en de weersinvloeden. Het dak zit dan ook vol gaten en omdat er op meerdere plaatsen asbest ligt wil de huidige eigenaar, de firma Wienerberger de asbestdaken saneren en uiteindelijk het gehele complex gaan slopen.

Omdat er al jaren kerkuilen rondvliegen en nestelen moet ingevolge de Wet Natuurbescherming tijdig voor vervangende nestgelegenheden worden gezorgd.

Wij van de vogelwerkgroep IVN M&N hebben er al geruime tijd een nestkast hangen in de grote hal en deze zal verdwijnen tijdens de sloop van het complex.

In augustus 2020 kwam van de ecooloog van Wienerberger dan ook het verzoek aan IVN M&N om mee te denken en te assisteren bij het aanbieden van vervangende nestverblijfplaatsen voor de kerkuilen. Na inventarisatie van het gehele terrein samen met deze ecooloog is besloten dat we vier nieuwe nestkasten plaatsen. Twee aan de binnenzijde in de nok van de oude kantine en de werkplaats. Deze gebouwen blijven behouden. Hiervoor moeten er wel twee invliegopeningen aan de buitenzijde in de gevel gemaakt worden. De andere twee kasten komen aan de schoorsteen die ook blijft staan.

Afgelopen weken is door leden van de Vogelwerkgroep dan ook flink geklust; zagen, timmeren, plakken en verven. De vier nestkasten zijn net voor de Kerstdagen geplaatst en nu afwachten of de kerkuilen ze weten te vinden en accepteren. De asbestsanering van de daken en verdere sloop van het complex zal vermoedelijk in de komende maanden en het voorjaar gebeuren.

IVN Maas en Niers, Gennep

Vogelwerkgroep

Jos Ballast

Kerkuilen overdag actief?

Een bijdrage van Mark Sloendrecht.

Kerkuilen staan bekend als 'echte' nacht actieve jagers onder de uilen. Overdag houden ze zich doorgaans schuil op donkere plekken zoals een holte of gebouw. De waarnemingen van kerkuilen overdag zijn dan ook uitzonderlijk te noemen.

Waarom zijn kerkuilen soms overdag actief?

Overdag jagen kan worden veroorzaakt door 'voedselstress', bijvoorbeeld als gevolg van nachten met slecht weer. Ook zullen jonge vogels die in de winter nog rondzwerfen en moeilijk aan prooien kunnen komen, genoodzaakt zijn om overdag te gaan jagen.

In de broedtijd -met hongerige jongen- zullen oudervogels ook vroeger willen gaan jagen. In de vroege avondschemering vliegen ze dan al uit, omdat de zomernachten simpelweg te kort zijn.

De meeste waarnemingen overdag zijn van pas uitgevlogen jongen die in een boom zitten of rondvliegen in de buurt van de nestplaats. Voor hen geldt ook dat ze nog geen strikt gescheiden dag- en nachtritme kennen. En niet op de laatste plaats door verstoringen op roest- of nestplaatsen. Overigens staat in de literatuur ook beschreven dat Noord-Europese kerkuilen anders zijn. In het noorden van Groot-Brittannië worden namelijk 'witte' kerkuilen (*Tyto alba alba*) zowel overdag als 's nachts waargenomen.

Van de in Nederland voorkomende uilen zijn een aantal met name overdag actief. De kleur van de ogen van een uil is een mooi ezelsbruggetje om te onthouden wanneer deze actief wordt.

Zo zijn de velduil en steenuil -met gele ogen- ook overdag actief, met name in het broedseizoen.

De ransuil en oehoe hebben oranje ogen net als de ondergaande zon, het startsein om te gaan jagen. De bosuil en kerkuil hebben zwarte ogen, dat zijn dus echte nachtjagers.

Als Nederlandse kerkuilen dan overdag toch actief zijn, blijft dat uitzonderlijk en vaak gedreven door voedsel.

Bronnen:

'Uilen van Europa' van Mebs/ Scherzinger (2004)

'Kerkuilen' van David Chandler (2011)

Uilenkasten via ErvenPlus

Met een kleurrijke erfwijzer in de hand komen de erfscanners op bezoek bij een deelnemer. Deze erfwijzer staat vol met alle mogelijke maatregelen die er met het project gerealiseerd kunnen worden. In een gesprek tussen erfscanner en deelnemer worden alle maatregelen uitgelegd, besproken en bekeken.

Bij het doorlopen van de erfwijzer zijn het vaak de uilenkasten (steenuil en kerkuil) die eruit springen. Deze kasten (en hun bewoners) spreken zeer tot de verbeelding van de meeste erfgeenaren. De kasten zijn ingenieuze ontwerpen, die haast doen denken aan een vogelvilla - met bijbehorend prijskaartje. Vaak wordt door de deelnemer aangegeven dat ze het plaatsen van zo'n kast heel erg zien zitten. Tijdens de erfscan kijkt de erfscanner samen met u of er uilen op uw erf zitten, óf dat uw erf geschikt is voor uilen. Als dat het geval is wordt er op de erfscan aangegeven dat het gewenst is om hier een nestkast te plaatsen. Dit betekent echter nog niet dat zeker een nestkast zal komen.

Voor de uilenbescherming in Brabant is namelijk een netwerk actief met bijna 500 vrijwilligers onderverdeeld bij 80 werkgroepen. Dit netwerk wordt gecoördineerd en ondersteund door het Coördinatiepunt Landschapsbeheer bij Brabants Landschap. De lokale uilenbeschermers hebben een goed beeld van de uilenpopulatie en weten precies waar al nestkasten hangen. Met die kennis kunnen de uilenbeschermers als geen ander beoordelen waar het zinvol is om uit te breiden met een nestkast. Deze kasten worden namelijk door de groepen zelf opgehangen en jaarlijks gecontroleerd en schoongemaakt.

De uilenbeschermers hebben dus een goed inzicht in het werkelijke aantal lokale broedparen en beschikbare nestkasten. Zij zijn dan ook doorslaggevend in de keuze of er wel of geen nestkast geplaatst wordt op een erf. Zij houden daarbij rekening met territoriumgrootte en beschikbaarheid van nestkasten. Het kan immers zomaar zijn dat er bij de burens al een nestkast hangt of er andere beperkende factoren zijn waar de erfscanners het fijne niet van weten. Daarom nemen vrijwilligers van de uilenwerkgroep eerst contact met deelnemers op, om een kijkje te nemen op het erf. Als alles uitwijst dat dit echt geschikt is voor een uilenkast, dan komen ze die met hun vrijwilligers plaatsen. De uilenkasten zijn één van de laatste materialen die geleverd worden vanuit het project, en per uilenwerkgroep kan het verschillen wanneer de vrijwilligers de erven bezoeken. Hierbij vragen we deelnemers altijd geduld en begrip te hebben voor planning van de vrijwilligers. Mocht jouw erf uiteindelijk geschikt blijken, nemen de vrijwilligers van de Uilenwerkgroep te zijner tijd contact met je op. Bij vragen over uilenkasten kun je terecht bij erfvogelsbrabant@gmail.com

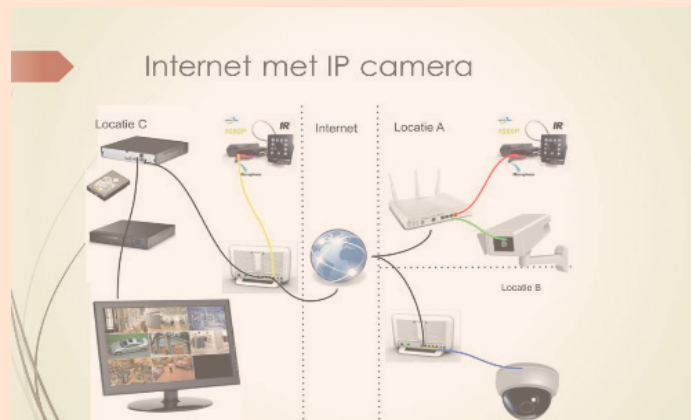
Nestcamera's en uilen

Bij Brabants Landschap kwamen er steeds meer vragen over de mogelijkheden voor nestcamera's en webcams in en om de kasten van uilen. De mogelijkheden om deze techniek toe te passen zijn de laatste jaren veel toegankelijker geworden en kunnen ons een mooie inkijk geven in wat er zich in de nestkast afspeelt. Om meer inzicht te geven in de verschillende camera's, technieken en toepassingen werden op drie locaties in januari 2020 een workshop gegeven.

Deze avonden werden verzorgd door Jan Bogaerts in samenwerking met Brabants Landschap. Uit de vele aanmeldingen bleek de grote belangstelling voor dit onderwerp. Het eerste deel van de avond bestond uit een PowerPointpresentatie over diverse camera's en toepassingen voor de uilenbeschermer.

Zo is het mogelijk om inspectiecamera's in te zetten voor de controle van kasten op moeilijk toegankelijke plekken of met minimale verstoring.

Een andere toepassing is de plaatsing van een IP-camera voor livestreams op internet. Bij deze laatste toepassing is veel kennis nodig van zowel de camera als het streamen. De begrippen als 'IP-camera', 'Homeplugverbinding' of 'Port-forwarding' zal in eerste instantie misschien afschrikken maar de

Schematische weergave verbinding van camera's met internet

In het tweede deel van de avond was gelegenheid om een modelinstallatie in een steenuilenkast en kerkuilenkast uitvoerig te bekijken. Ook dit najaar zijn we weer gestart met het plaatsen en installeren van camera's in nestkasten. Om de verstoring te minimaliseren werd er vaak voor gekozen om laat in de avond te starten als de uilen gingen foerageren. Altijd werden de camera's thuis vooraf getest in modelkasten, om zeker te zijn van de werking. Momenteel hangen op vijf locaties bij kerkuilen en op vier locaties bij steenuilen in de Kempen een webcam. Soms is er behalve in de nestkast ook een camera geplaatst buiten de kast met zicht op de invliegopening. Om de beelden te bekijken zijn enkele camera's al online op de website nestkastnu.nl en is daar ook uitleg te vinden over de techniek als mede de volledige PowerPointpresentatie van de workshop.

Meer info: www.nestkastnu.nl

Met vriendelijke groet,

Jan Bogaerts en Mark Sloendregt

Bijeenkomst workshop 'nestcamera's en uilen' op 16 januari 2020 in de gemeente Wintelre locatie de Bosschuur. Samenkomst van uilenbeschermers uit de regio de Kempen in Midden-Brabant.

Jan Bogaerts is voorbereidingen aan het treffen voor het plaatsen van een camera in een kerkuilenkast op Landgoed Wellenseind in Lage Mierde.

Gastgever helpt mee met het plaatsen van een camera op een 'zoldertje'. In een volgende uitgave komen we hierop terug!

De kerkuil herkent binnen 30 meter het geluid van zijn eigen kroost

In het najaar van 2016 zouden de boerderijen van Weel en Sturm aan de Tussenweg in Middenmeer worden gesloopt, met het oog op de komst van een datacentrum aldaar. Nadat begin april 2017 het vereiste asbest inventarisatieonderzoek was uitgevoerd en de milieudienst langskwam om dat te controleren, bleek er nog een kerkuil in de boerderij-schuur te huizen....! En de kerkuil is een beschermde vogel!

Nu wil het geval dat de coördinator van de kerk- en steenuilenwerkgroep Noord Holland Noord, Luc Smit, gewoon in Middenmeer woont. Die kwam op ons verzoek polshoogte nemen in de nestkast en dat beest bleek maar liefst op zes eieren te broeden, waar vier of vijf gebruikelijk is. Als het nu een kip was, dan word je daar wel blij van. Maar van een beschermde vogel mag het nest niet verstoord worden. Je moet wachten tot de eieren zijn uitgekomen en de kuikens allemaal uitgevlogen zijn. Dat zou voor dit legsel half juli het geval zijn. En dan moet je verplicht ook nog afwachten of de kerkuil niet toevallig nog een keer eieren legt. Als dat gebeurt, dan moet je nóg een keer wachten totdat de jonkies het nest verlaten hebben. Dat zou dan eind september zijn. Dat zou ruim een half jaar vertraging opleveren!

Luc Smit kwam met een oplossing. Zijn werkgroep is aangewezen om de kerkuilenpopulatie te monitoren en doet dit door jonge kerkuiltjes te ringen. En tijdens het ringen worden de beesten dus even uit het nest gehaald. 'Als jullie nu binnen een straal van 30 meter een andere nestkast plaatsen voordat we ze gaan ringen, dan zetten we de jongen terug in de nieuwe nestkast en dan houden we met een nest camera in de gaten of dit goed gaat', zei Luc. 'De kerkuil herkent namelijk binnen die afstand het geluid van zijn eigen kroost'.

Dit was de perfecte oplossing voor het probleem. Sloopbedrijf Van der Bel heeft toen met de kraan een paal van zes meter hoog op het grasveld achter de boerderij in de grond gedrukt en daarop werd het plateau met de nestkast aangebracht. Om te voorkomen dat de nestkast teveel zou slingeren door de wind werden er nog een paar schoren aangezet en er werd op de grond een kabel gemaakt waarmee de uilenwerkgroep op de laptop kon zien wat er in de nestkast gebeurde.

Het ringen van de jonge kerkuiltjes vond plaats op 18 juni en Luc Smit liet daar de kinderen van Jack Kranenburg op een leuke manier kennis mee maken. En op 3 juli registreerde de camera dat de jonge kerkuilen hun eerste vliegles kregen.

Het resultaat van deze samenwerking was goed. Niet alleen zijn alle zes kuikens van het eerste broedsel uitgevlogen, maar mevrouw kerkuil besloot op 12 augustus zelfs om in haar nieuwe optrekje een tweede legsel uit te broeden!

Artikel, met toestemming directie, overgenomen uit Agriport.

Zoals beloofd

Weet u het nog? In de najaarseditie had Thijs Gras ons getraakteerd op enkele historische feiten. Wegens ruimtegebrek konden niet alle 'krantenknipsels' geplaatst worden. Dus gaan we hier uw historisch besef nog een beetje opschroeven....

Grave 22 Julij. Gisteren middag, omstreeks vier uren, brak alhier een hevig onweer los. De bliksem sloeg in den toren van de R. K. kerk te Velp en verbrijzelde eenige balken en een groot gedeelte van de leijen bedekking der spits, zonder echter brand te veroorzaken; de schade bedraagt p. m. f 900. Aan den voet van den toren werd een halfdode kerkuil gevonden, die zijn prooi, een duif, nog in den bek hield. De gevallen regen heeft veel goed gedaan aan de veldgewassen en landerijen.

In den nacht van Zaterdag op Zondag vond te Ierseke een vogel op zeldzame wijze zijnen dood. Dien nacht om twaalf uur weigerde het slagwerk van de torenklok zijnen dienst Een uur later dien hervattende, sloeg het toen twaalfmaal in plaats van eens. Toen gistermorgen de klokkenist, de heer Bouwens, de oorzaak van dit verschijnsel ging opsporen, zag hij tot verwondering tusschen de katrol, waaraan het gewicht van het slagwerk hangt, en het touw waar langs die katrol zich beweegt, op twee verschillende plaatsen eenen poot en het lichaam van een kerkuil. Allerwaarschijnlijkst is deze vogel juist toen de klok twaalf uur zou slaan tusschen katrol en touw geraakt en heeft zich later min of meer losgewerkt, waardoor het beletsel voor het slagwerk werd weggenomen. Het kostte vrij wat moeite om de deelen van den dooden vogel te verwijderen.

Twee bizarre vondsten van uilen worden gemeld in de Provinciale Noord Brabantsche en 's Hertogenbosscher Courant van 25 juli 1874: een halfdode kerkuil met duif na een onweersbui en een dode kerkuil die het uurwerk van de klok in Yerseke verstoorde in het Rotterdamsch Nieuwsblad van 20 mei 1885. Deze beide berichten zijn overigens ook in diverse andere kranten te vinden.

Niet leuk om te melden, maar...

U weet hoe blij wij zijn met uw bijdragen. Die maken de DNB heel divers en, zo blijkt uit de vele nieuwe abonnees, erg gewild! Dank daarvoor. Toch komt het voor dat de ingezonden kopij niet in aanmerking komt voor opname in de DNB. Dit is omdat dat vaak een té wetenschappelijke inhoud heeft. Na overleg met het bestuur is besloten deze kopij niet op te nemen in de DNB. In die gevallen wordt in de DNB verwezen naar een link op de site van de SKWN of wordt de link in de DNB geplaatst, zoals hiernaast.

In eerdere edities hebben onze lezers diverse vragen over diverse onderwerpen gesteld. Ook via de mail kwamen de vragen binnen.

Nabranders

Niet alle vragen en antwoorden zijn in de edities geplaatst maar, daar waar mogelijk, wel via mail beantwoord. Toch lijkt het ons leuk u te informeren dat sommige onderwerpen een interessante 'nasleep' kennen. We pikken er een tweetal uit.

Over verkeersslachtoffers en rollen

Hallo Engelbert,

Inderdaad heel erg triest. Toevallig ben ik momenteel Barn Owl Conservation Handbook aan het lezen dat stelt "Juvenile verkeersslachtoffers zijn met name erg triest omdat dit gezonde uilen betreft i.p.v. uilskuikens die sowieso wel gestorven zouden zijn." (mijn interpretatie: omdat ze een slechte start hadden bv. omdat ze bij 40 dagen onder de 350 gram zaten).

In de UK is de sterfte onder juvenile kerkuilen erg hoog in de periode waarin zij uitvliegen (Augustus-November) met een piek in oktober, november. Dat zal in NL niet anders zijn?

Het initiatief om rollen op hectometer palen te zetten (Nico en ik waren op de landelijke uilendag in Drenthe), was de aanleiding jou te informeren.

Daar waar de meeste uilen sterven moeten zeker rollen en vervangende zitplaatsen komen. Waar de meeste uilen sterven kun je alleen weten als het gemeld wordt. Vandaar de melding.

Overigens dit was niet op een provinciale weg maar op de A6, hectometer paal 112,0. Mocht het ooit weer gebeuren dat er iets dergelijks te melden valt (wat ik niet hoop), moet ik dan Florian Bijmold informeren i.p.v. bij jou?

Engelbert, ondanks het trieste nieuws een fijn weekend.

Mede namens Nico Balk, Hannah.

Over buitenkast voor kerkuilen

Geachte,

Via the Barn Owl trust is veel informatie in te winnen waaronder bijvoorbeeld het hangen van een nestkast aan een boom.

Succes,

Ron van Hirtum.

https://www.academia.edu/35043998/The_relationship_between_weather_and_reproduction_of_the_Barn_Owl_Tyto_alba_in_a_semi_arid_agricultural_landscape_in_Israel?email_work_card=interaction-paper

